

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

28 בפברואר 2018

1207

י"ג באדר התשע"ח

עמוד

הצעת חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) (תיקון מס' 4) (סמכות בין-לאומית בתביעה לגירושין), התשע"ח-2018 720

הצעת חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) (תיקון מס' 4) (סמכות בין-לאומית בתביעה לגירושין), התשע"ח-2018

1. תיקון סעיף 34
בחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג-1953¹ (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 4ב, במקום "(בפסקה זו – החוק)" יבוא "(בחוק זה – חוק קיום פסקי דין של גירושין)" ובמקום "לפי החוק" יבוא "לפי חוק קיום פסקי דין של גירושין".

ד ב ר י ה ס ב ר

ודרכי דיון), התשט"ז-1956. ואולם זוגות שאינם תושבי המדינה ואזרחיה ואין להם אחת מהזיקות שבסעיף 4א לחוק, אם מי מבני הזוג רוצה להתגרש הוא אינו יכול כיום להגיש תביעת גירושין אל בית הדין הרבני בישראל. במקרים אלה, אותן נשים המבקשות להתגרש ובעליהן מסרבים להישמע להוראת בית הדין הרבני במקום מגוריהם בגולה, אין כיום מי שסייע להן לכפיית הגט ולהושיען מעגינותן.

מרכזיותה של מדינת ישראל כמדינת הלאום היהודי וחשיבותה בחיי היהודים בעולם, אל מול חוסר היכולת של נשים יהודיות ברחבי העולם למצוא פתרון לבעיות של סרבנות גט ועגינות, מצדיקים מתן סמכות זו לבית הדין הרבני בישראל. אמנם יש כיום מדינות בעולם המאפשרות הסתייעות בהליכים אזרחיים בהתמודדות מול סרבנות גט, אך לא אחת מתברר כי אין בכלים אלה די כדי להושיע אותן נשים מהעגינות.

הצעת תיקון זה לחוק באה לפתור בעיה ייחודית נוספת. בישראל חיים כיום נשים וגברים, בעיקר כאלה שעלו מארצות חבר העמים, אשר החוק נכון להיום אינו נותן פתרון לעגינותם מבחינה אזרחית, במצבים שבהם לא ניתן לאתר את בן או בת הזוג החי במדינת חוץ במשך זמן רב. הבעיה מתייחסת למקרים שבהם נשים או גברים נישאו בנישואין אזרחיים בלבד ושני בני הזוג יהודים, ולא ניתן לאתר את בן או בת הזוג ולנהל הליך גירושין במדינה שבה נערכו הנישואין. לפי נוסחו של החוק כיום אין אפשרות לתת מענה למצוקתם ולאפשר להם לפתוח בנישואין חדשים. זאת, בעוד שבמקרה של התרת נישואין בין בני דתות שונות או בין חסרי דת, בית המשפט לענייני משפחה מוסמך, לפי חוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים וסמכות בין-לאומית), התשכ"ט-1969, להתיר את הנישואין האזרחיים שנערכו מחוץ לישראל בהתקיים זיקת אזרחות או תושבות לאחד מבני הזוג לפחות, בדומה לזיקות המנויות באמנת האג.

סעיף 1 מוצע לתקן את סעיף 34 לחוק שבו נזכר חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה-1995, ולהגדירו בקצרה "חוק קיום פסקי דין של גירושין", מאחר שבסעיף 2ב4 המוצע בסעיף 2 להצעת החוק קיימת הפניה להוראות חוק זה.

כללי לפני למעלה מעשור תוקן חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג-1953 (להלן – החוק), ונוסף בו סעיף 4א אשר הרחיב את סמכות בית הדין הרבני בישראל לדון בתביעות גירושין של בני זוג יהודים שנישאו על פי דין תורה ואשר זיקתם לישראל אינה מגיעה כדי זיקת אזרחות או תושבות לשני בני הזוג יחדיו. בכך נעתרה הכנסת לפנייתו של בית הדין הרבני הגדול אשר הצביע על מצוקה קשה של עגינות וסרבנות גט הקיימת לבני זוג יהודים, ובמיוחד לנשים יהודיות, ברחבי העולם. עם זאת, סמכות בית הדין הוגבלה בעיקר למקרים שיש בהם זיקת אזרחות או תושבות לפחות לאחד מבני הזוג, בדומה לכללים הקובעים באמנת האג בדבר הכרה בגירושין והתרת נישואין משנת 1970 (להלן – אמנת האג).

במקביל תוקן גם חוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים וסמכות בין-לאומית), התשכ"ט-1969, ואתם כללי סמכות מרחיבים הקבועים באמנת הוחלו גם עליו.

ועידת רבני אירופה וגורמים נוספים העלו לפני הנהלת בתי הדין הרבניים את הקושי הקיים במצבים שבהם גברים שנישאו לפי דין תורה ברחבי העולם נמנעים מלהתיר את נשותיהן ומשאירים אותן עגונות בלא אפשרות להינשא מחדש. בחלק מהמקרים אותם גברים אף מתעלמים מפסיקתו של בית הדין הרבני המקומי שבאותה מדינה, בהעדר סמכות שיפוט לבית הדין הרבני המקומי לחייב את הבעל בגט ולהטיל עליו סנקציות כדי שיתן גט לאשתו.

יצוין כי כאשר מדובר באישה סרבנית גט, עשוי בית משפט אזרחי מחוץ לישראל להתיר את הנישואין האזרחיים וד בבד עשוי בית דין רבני בגולה במקרים חריגים של עיגון, לתת לבעל היתר נישואין הלכתי. אך על פי דין תורה אין עומדת אפשרות דומה לזכותה של האישה כאשר הבעל סרבן הגט.

אם שני בני הזוג הם אזרחי מדינת ישראל או תושביה או שיש להם זיקת לישראל המנויות בסעיף 4א לחוק בנוסחו היום, הרי שבן הזוג יוכל להגיש תביעת גירושין אל בית הדין הרבני בישראל וזה יהיה מוסמך לדון בה, לחייב בגירושין ואף לכופף לכך את בן הזוג הסרבן מכוח חיקוקים שונים כדוגמת חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה-1995, וחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות

¹ ס"ח התשי"ג, עמ' 165; התשס"ה, עמ' 945.

1ב4. (א) בלי לגרוע מסמכויות השיפוט לפי סעיף 1 וסעיף 4א, לבית דין רבני יהיה שיפוט ייחודי בתביעה לגירושין בין בני זוג יהודים שנישאו על פי דין תורה, אף שלא מתקיימות לגביהם הזיקות המנויות בסעיף 4א(א), אם נוכח כי לא ניתן לערוך מחוץ לישראל גירושין על פי דין תורה, לרבות בהתקיים אחת מנסיבות אלה:

"סמכות מבחינה בין-לאומית בתביעה לגירושין שלא ניתן לעורכה לפי דין תורה מחוץ לישראל

(1) קיים חשש ממשי שלא ניתן לערוך גירושין לפי דין תורה במקום מושבם האחרון של בני הזוג מחוץ לישראל;

(2) גם אם ניתן לערוך גירושין כאמור בפסקה (1) – התקיימו נסיבות מיוחדות המקשות על עריכתם בין בני זוג אלה.

(ב) לא ידון בית דין רבני בתביעה לגירושין לפי סעיף קטן (א) אלא אם כן התקיימו תנאים אלה טרם הגשת כתב התביעה לבית הדין הרבני:

(1) כתב התביעה הומצא לנתבע בישראל;

(2) התובע פעל לעריכת גירושין על פי דין תורה במקום מושבם האחרון של בני הזוג מחוץ לישראל, אלא אם כן לא קיימת אפשרות לעריכת גירושין על פי דין תורה במדינה זו או שהתקיימו נסיבות מיוחדות המקשות על התובע לפעול לעריכתם כאמור;

(3) אם בני הזוג נישאו גם בנישואין אזרחיים במדינת חוץ – הוגשה תביעה לגירושין אזרחיים באותה מדינה, אם היה ניתן להגיש תביעת גירושין כאמור.

ד ב ר י ה ס ב ר

כמו כן, כדי להימנע ככל האפשר מהפעלה רחבה מדי של סמכויות השיפוט בישראל כנגד אזרחי מדינות זרות שאינם בעלי זיקת אזרחות או תושבות למדינה, מוצע להוסיף ולסייג כי הסמכות לפי סעיף זה תהיה רק אם הוגשה קודם לכן תביעה לגירושין אזרחיים במדינת חוץ, אם נערכו כאלה, והתובע פעל להתרת הנישואין על פי דין תורה במקום מושבם האחרון, או שהתקיימו נסיבות מיוחדות המקשות עליו לפעול לעריכת הגירושין לפי דין תורה במדינת החוץ.

מאותו הטעם, מוצע לקבוע כי בית הדין הרבני לא ידון בתביעת גירושין כאמור אלא אם כן הומצא כתב התביעה לנתבע בישראל.

עוד מוצע לקבוע כי אם קיים בית הדין דיון בתביעה כאמור ומצא כי לא התקיימו התנאים האמורים להגשת התביעה האמורים לעיל, ימחץ את התביעה.

סעיף 2 לסעיף 1ב4 המוצע

מוצע להוסיף את סעיף 1ב4 המוצע שעניינו קביעת הסמכות מבחינה בין-לאומית בנישואין לפי דין תורה במקרי עיגון. כדי לאפשר למדינת ישראל לסייע לאותם בני זוג, בעיקר נשים, במצבים שבהם שני בני הזוג אינם אזרחי המדינה או תושביה ובן זוגם מסרב לאפשר את גירושיהם, מוצע להוסיף את סעיף 1ב4, אשר לפיו יהיה בית הדין הרבני בישראל מוסמך לדון בתביעת הגירושין של בני זוג יהודים שנישאו על פי דין תורה אף שאינם אזרחי המדינה או תושביה ואף שאינם עונים לתנאי הזיקה הקבועים בסעיף 4א לחוק. זאת, באותם מקרים מיוחדים שבהם בית הדין נוכח כי קיים חשש ממשי שלא יהיה ניתן להתיר את הנישואין לפי דין תורה, או בהתקיים נסיבות מיוחדות המקשות על עריכת הגירושין לפי דין תורה במדינת החוץ, למשל בשל מצב בריאות קשה של התובע.

(ג) נערך דיון בבית הדין הרבני ונוכח בית הדין כי לא התקיימו התנאים האמורים בסעיפים קטנים (א) ו-(ב) – ימחק את התביעה לאלתר.

(ד) אין בהוראות סעיף זה כדי להקנות לבית הדין הרבני סמכות שיפוט בעניינים הכרוכים בגירושין.

2ב4. (א) הוגשה לבית דין רבני תביעה לגירושין לפי סעיף 1ב4 והנתבע נמצא בישראל במועד הגשת התביעה, יקבע בית הדין הרבני מועד לדיון בתביעה בהקדם האפשרי ולא יאוחר משבוע ימים מיום המצאת התביעה לנתבע.

סדרי דין בתביעה לגירושין שלא ניתן לעורכה לפי דין תורה מחוץ לישראל

(ב) על אף הוראות סעיף 4(א)1 ו-2 לחוק קיום פסקי דין של גירושין, קבע בית דין רבני בפסק דין או בהחלטה (להלן – פסק דין) כי על הצדדים להתגרש, או שאישר הסכם גירושין ונתן לו תוקף של פסק דין, והנתבע נמצא בישראל במועד מתן פסק הדין, יקבע מועד לסידור גט בהקדם האפשרי ולא יאוחר מ-14 ימים מיום מתן פסק הדין.

(ג) לא סודר הגט במועד שנקבע לפי סעיף קטן (ב) והנתבע נמצא בישראל, יחולו לגביו הוראות חוק קיום פסקי דין של גירושין, בשינויים אלה:

(1) בסעיף 4 –

(א) בסעיף קטן (א)1, במקום "בתוך 45 ימים" יקראו "בתוך 14 ימים";

(ב) בסעיף קטן (א)2, במקום "לא יאוחר מ-21 ימים" יקראו "בהקדם האפשרי ולא יאוחר משבוע ימים";

(ג) בסעיף קטן (ג)1 –

(1) בפסקה (1), במקום "בתוך 90 ימים" יקראו "בתוך 30 ימים";

(2) בפסקה (2), במקום "בתוך 45 ימים" יקראו "בתוך 14 ימים";

(3) בפסקה (3), במקום "בתוך 15 ימים" יקראו "בהקדם ולא יאוחר משבוע ימים";

(2) בסעיף 4א –

(1) בסעיף קטן (ב), במקום "בתוך 21 ימים" יקראו "בתוך שבוע ימים" ובמקום "60 ימים" יקראו "בתוך 30 ימים";

ד ב ר י ה ס ב ר

אזרחות או תושבות למדינה, מוצע להוסיף את סעיף 2ב4 המוצע, הקובע מועדי דיון מוקדמים מהרגיל, וכן מקצר את המועדים הרלוונטיים הקבועים בחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה-1995, וזאת כל עוד הנתבע בישראל.

לסעיף 2ב4 המוצע

כדי לוודא שהטיפול בהליכי גירושין כאמור בסעיף 1ב4 המוצע ייעשה באופן מזורז ככל האפשר, נוכח הפגיעה האפשרית באזרחי מדינות חוץ שאינם בעלי זיקת

(2) בסעיף קטן (ג)1 ו- (2), במקום "בתוך 60 ימים" יקראו "בתוך 30 ימים".

3ב4. (א) בלי לגרוע מסמכויות השיפוט לפי סעיף 1, לבית דין רבני יהיה שיפוט ייחודי בתביעה לגירושין של בני זוג יהודים שנישאו מחוץ לישראל בנישואין אזרחיים בלבד, אם התקיימו כל אלה:

סמכות מבחינה בין-לאומית בתביעה לגירושין של בני זוג שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד

(1) מקום מושבו של התובע בישראל, ובלבד שהתגורר בה במשך שנה לפחות בסמוך להגשת התביעה;

(2) במקום מושבם האחרון של בני הזוג מחוץ לישראל לא ניתן במועד הגשת התביעה לערוך את הגירושין על פי כל דין, או שמתקיימות נסיבות מיוחדות המקשות על ניהול הליך הגירושין במדינת החוץ.

(ב) אין בהוראות סעיף זה כדי להקנות לבית הדין הרבני סמכות שיפוט בעניינים הכרוכים בגירושין.

(ג) הוראות סעיף 3ב4(2) ו- (4) לענין סדרי דין, יחולו לענין סעיף זה לגבי נתבע שמקום מושבו אינו בישראל".

ד ב ר י ה ס ב ר

לסעיף 3ב4 המוצע

של בני הזוג לא ניתן לערוך גירושין על פי כל דין, או שמתקיימות נסיבות מיוחדות" המקשות למעשה על בן הזוג לערוך את הגירושין במקום מושבם האחרון מחוץ לישראל.

התיקון המוצע יאפשר לנשים וגברים אלה לסיים מערכת נישואין כושלת, להתיר את עגינותם ולפתוח דף חדש בחייהם.

לסעיף 1ב4(ד) ולסעיף 3ב4(ב)

מאחר שהתיקון המוצע, הן לגבי בני זוג יהודים שנישאו לפי דין תורה ואין להם זיקות לישראל והן לגבי בני זוג יהודים שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד, נועד לפתור בעיה ייחודית הנוגעת לחירותם להינשא מחדש, מוצע להגביל את הסמכות השיפוטית הייחודית של בית הדין הרבני רק לגירושין עצמם. זאת בדומה להוראה שבסעיף 4א(ה) לחוק הקובעת כי "אין בהוראות סעיף זה כדי להקנות לבית הדין הרבני סמכות שיפוט בעניינים הכרוכים בגירושין".

מוצע להוסיף את סעיף 3ב4 המוצע שענינו קביעת סמכות בין-לאומית בנישואין אזרחיים בלבד. סעיף 4 לחוק, שענינו סמכות מבחינה בין-לאומית בתביעה לגירושין, מקנה סמכות שיפוט ייחודית לבית הדין הרבני לדון בתביעה לגירושין בין בני זוג יהודים, בהתקיים הזיקות המופיעות בסעיף רק אם הם "נישאו על פי דין תורה".

כדי לסייע לאותם בני זוג, גברים או נשים, שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד ושני בני הזוג יהודים, מוצעת הוספת סעיף 3ב4 המוצע, אשר יאפשר מתן פתרון בעיקר לאותם מקרים שבהם לא ניתן לאתר את בן הזוג ולנהל הליך גירושין במדינה שבה היה מקום מושבם האחרון. זאת על ידי הוספת סמכות לבית הדין הרבני לדון בתביעה לגירושין בין בני זוג יהודים שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד. סמכות זו תסווג רק למקרים שבהם "מקום מושבו של התובע בישראל" והתגורר בה במשך שנה לפחות סמוך להגשת התביעה, וכן רק כאשר "במקום מושבם האחרון

